

POMICAL KRISZTIÁN

KORUNK LEGNAGYOBB TUDOMÁNYOS TÉVHITEI (6. RÉSZ)

Február folyamán, felhagyva a sorozat utolsó két hónapjának gyakorlataival, visszatérünk a Földre. Ezúttal az eddigi természettudományos tévhitek helyett egy történelmi tévhitet veszünk görcső alá. Nevezeten egy bizonyos Joseph-Ignace Guillotin nevéhez kötődő félreértést, amely szerint e francia tudós, orvos találmánya lenne a francia forradalom rettegett kivégzőeszköze, a nyaktiló, más néven guillotine. Mindezt tetéztve, időnként komoly(nak szánt) ismeretterjesztő kiadványban az a szintén teljesen téves állítás is fel-felbukkan, hogy Guillotin doktor saját találmányának esett volna áldozatul.

A tévhit persze nem vírus, magától nem terjed csak úgy, Guillotin tevékenyen részt vett a francia forradalomban, de mielőtt erre rátérnénk, tegyünk egy rövid történelmi kitekintést. Mind a helyhiány, mind jelen sorok írójának korlátozott történelmi ismereteinek köszönhetően tényleg csak címszavakban érdemes bemutatni a korábban „nagyak” és „dicsőségesnek” titulált, valójában értelmetlen terrorba és pusztításba torkolló forradalom eseményeit. Minden bizonnyal túlzott leegyszerűsítés az események origóját egyetlen napban kijelölni, hiszen XVI. Lajos és felmenőinek Franciaországot adósságba, nyomorba és kilátástalanságba taszító, kemény munkája is kellett ahhoz, hogy 1789. július 14-én az éhező, dühödt csőcselék megostromolja a Bastille-t. Itt érdemes eloszlatni egy ezzel kapcsolatos másik tévhitet, a hírhedt börtönben ekkorra

alig maradt néhány fogoly, a tömeg nem az ő kiszabadításukra indult, a falak mögött tárolt puskaporra fájta a foguek. A rákövetkező két-három évben XVI. Lajos eredménytelenül próbált kiegyezni az egyre nagyobb hatalomra jutó polgárok és parasztok alkotta harmadik renddel, a király hol erélytelen, hol meg kifejezetten elhibázott lépéseinek „köszönhetően” 1792. augusztus 10-én XVI. Lajost börtönbe zárták. A legtöbb kutató utólag ezt a napot jelöli meg a forradalom talán legfontosabb cezúrójaként. A Bastille és a Tuileriák (a király párizsi székhelye) ostroma között eltelt bő három év ugyan számátalan kisebb-nagyobb atrocitással járt, különösen vidéken, ahol ezerszámra gyilkolták a nemeseket, de még lett volna alkalom a megegyezésre. 1792 augusztusa után azonban már nem, egyre nagyobb fordulatszámon pörögött a forradalmi terror és annak első számú jelképe, Guillotin doktor állítólagos találmánya. Napoleon 1799-es hatalomátvételéig összesen mintegy negyven ezer embert küldtek nyaktiló alá, köztük XVI. Lajos királyt, illetve a forradalom számos „gyermekét”.

A nyaktilóval kapcsolatos tévhitek alapját az adja, hogy Joseph-Ignace Guillotin maga is részese volt a forradalmi eseményeknek, 1789-ben a nemzetgyűlés tagja lett. Érdekes tény, hogy Guillotin, legalábbis a történelmi konszenzus szerint, ellene volt a halálbüntetésnek, holott éppen ő javasolta a nemzetgyűlésben a nyaktiló használatát. Az eszköz korántsem volt ismeretlen, írott források erősítik meg

használatát az ókori Perzsiából, a középkori Angliából és a Német-római Birodalomból is.

A XVIII. századi Franciaország a halálbüntetésben sem volt demokratikus. Más-más kivégzési mód járt a nemeseknek és a közrendű polgároknak. Míg az előbbieket bárdal vagy karddal fejezték le, az utóbbiaknak kötél járt. Guillotin egyike volt azoknak, akik a forradalom szellemében demokratizálni szerették volna az eljárást. Azt javasolta, rangtól és nemtől függetlenül, amennyiben a bíróság halálbüntetésre ítél valakit, az nyaktiló elé/ala kerüljön. Guillotin úgy vélte, egy általános, mechanikus és fájdalommentes (?) eljárás után a következő lépés a halálbüntetés teljes eltörlése lehet. Érdekes dolog, de a mai napig nem tudni pontosan, miként kapcsolódott végül a találmány az ő nevéhez. Egyes történészek szerint egyik parlamenti felszólalása után szájáról szájra járó párizsi gúnydalnak köszönhető mindez.

Annyi bizonyos, hogy sem a doktornak, sem családjának nem tetszett különösebben a párosítás. Guillotin élete utolsó éveiben sokat dolgozott azon, hogy valahogy tisztára mossa a nevét. Gyermekai hivatalos kérelmet nyújtottak be a kormányhoz, hogy változtassák meg a szerkezet nevét, de nem jártak sikerrel, csak arra kaptak engedélyt, hogy ők maguk nevet változtassanak. Maga Guillotin 1814-ben hunyt el, ágyban, párnak közt, 22 évvel azután, hogy a forradalmi nyaktiló végzett első áldozatával, egy Peletier nevű útonállóval.